

Κάτοικοι: **1.000**

Ο χώρος όπου γεννήθηκαν και τελούνταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι ένα γαλήνιο τοπίο που διαγράφεται από λόφους με απαλές γραμμές, ήσυχα ποτάμια και νεροσυρμές. Είναι χαρακτηριστικό αυτό που γράφεται σε έναν παλιό γεωγραφικό άτλαντα:

«Όποιος πάει στην Αρχαία Ολυμπία καλό είναι να κλέψει χρόνο από την περιήγηση - που θέλει ώρες ατέλειωτες - στα φαγωμένα από τον ήλιο, τον αέρα και τις βροχές μάρμαρα και ν' ανέβει στην κορυφή (125 μέτρα υψόμετρο) του κατάφυτου λόφου Κρόνιον. Όταν κοιτάξει και από ψηλά την κοιλάδα, που τη διασχίζουν τα ποτάμια Αλφειός και Κλάδεος, που περιέκλειαν την Αρχαία Άλτι, δεν θα του μείνει καμιά αμφιβολία, ότι οι αρχαίοι Έλληνες δεν διάλεξαν τυχαία την τοποθεσία για να την αφιερώσουν στον κορυφαίο των θεών και να τελούν αθλητικούς και πνευματικούς αγώνες. Οι θεοί της αρχαίας Ελλάδας είχαν φτιάξει κάτι το καταπληκτικό στην Ολυμπία πριν να τους ανακαλύψουν οι αρχαίοι Έλληνες».

Μπορεί ο Θεοδόσιος Β' το 426 να διέταξε να καούν και να καταστραφούν τα μνημεία. Μπορεί ο σεισμός του 552 να μην άφησε τίποτε όρθιο. Μπορεί οι λάσπες από τον Αλφειό και τον Κλάδεο να σκέπασαν ότι είχε μείνει όρθιο. Μπορεί τα χρόνια της Φραγκοκρατίας να είχε αφανιστεί ακόμα και το όνομα της Ολυμπίας, αφού την περιοχή αποκαλούσαν Σερβιανά. Όμως κάτι από το αρχαίο πνεύμα που γεννήθηκε εκεί παρέμεινε πάντοτε στην Ολυμπία, γιατί στην Τουρκοκρατία η περιοχή ονομαζόταν Αντίλαλο. Κατά μια εκδοχή, η ονομασία προέρχεται από τη «στοά της ηχούς» που υπήρχε στην αρχαιότητα, όπου ο αντίλαλος της φωνής επαναλαμβανόταν επτά φορές.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 262.40.22.100, Τουριστική Αστυνομία 262.40.22.550, Αγροτικό Ιατρείο 262.40.22.222 Δήμος 262.40.22.549, ΟΤΕ 262.50.22.599, Ταξί 262.40.22.555, 262.40.22.788.

Η ιστορία της Ολυμπίας

Η αρχική λατρεία της θεάς Γης:

Η ιερή Άλτις (=Άλσος) είναι η κοιλάδα (μήκος 200 μ., πλάτος 175) που εκτείνεται ανάμεσα στον κωνικό λόφο, Κρόνιο, και τη συμβολή των ποταμών Αλφειού και Κλάδευ. Ο πανάρχαιος ναός της Ήρας, ο επιβλητικός ναός του Δία (τέλειωσε το 456 π.Χ.), ο ναός της Ρέας, το ιερό τέμενος Πελόπιο και το Ιπποδάμειο ήταν τα πιο σπουδαία εκεί κτίρια. Ένα τείχος τη χώριζε στα δυτικά από την Παλαίστρα και η Στοά της Ηχούς στα ανατολικά από το στάδιο.

Η Γη (εξέλιξη της προελληνικής αιγαιακής θεάς μητέρας) είναι η πιο αρχαία γνωστή σ' εμάς θεότητα που λατρεύτηκε στην Ολυμπία. Το χάσμα «Γαίον» στους πρόποδες του Κρόνιου, μια τρύπα απ' όπου, ακόμα και στα χρόνια του Πausανία, έβγαιναν οι χρησμοί του μαντείου, μιλά για την αρχική κυριαρχία των γυναικείων θεοτήτων. Μετά, ήρθε η λατρεία του Κρόνου κι έπειτα του Δία: Τον έφεραν οι πέντε Κουρήτες από την Κρήτη. Ο Ιδαιός Ηρακλής ονόμασε τον τόπο Ολυμπία, οργάνωσε αγώνες ανάμεσα στους θεούς κι έδωσε στον νικητή Απόλλωνα ως βραβείο ένα στεφάνι αγριλιάς, την κότινο. Όμως, ο πιο παλιός ναός στην Άλτι ήταν της Ήρας. Και η ιέρεια της Δήμητρας Χαμύνης ήταν η μοναδική γυναίκα στον κόσμο που είχε δικαίωμα να είναι θεατής των αγώνων.

Με τους γυναικείους αγώνες, τα Ηραία, να έρχονται επίσης από τα βάθη των αιώνων χωρίς ποτέ να έχει ξεκαθαριστεί ποια ξεκίνησαν πρώτα, τα Ολύμπια ή τα Ηραία: Ήταν αγώνας δρόμου περίπου 162 μ. μόνο για νεανίδες από την Ηλεία. Έτρεχαν με λυτά τα μαλλιά, χιτώνα ως πάνω από το γόνατο και γυμνό τον δεξιό ώμο και το δεξιό στήθος. Ελλανοδικές ήταν 16 γυναίκες που επί τέσσερα χρόνια ύφαιναν πέπλο της θεάς, ώστε να είναι έτοιμος την εποχή των Ηραίων. Τα οποία τελούνταν την ίδια χρονιά με τους Ολυμπιακούς αγώνες είτε πριν είτε μετά από αυτούς.

Ο Δίας και ο Φειδίας:

Πέντε χρόνια μετά την από τον Ηλείο αρχιτέκτονα Λίβωνα αποπεράτωση του ναού, ο γλύπτης Φειδίας ξεκίνησε (451 π.Χ.) να φιλοτεχνεί το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία. Το τέλειωσε στα 448 π.Χ. έχοντας βοηθούς τον Πάνωνα (σκάλισε τα λουλούδια της διακόσμησης) και τον μαθητή του, Κολώνη (τελείωνε τις λεπτομέρειες). Ο Φειδίας έβαλε την υπογραφή του στο έργο που χαρακτηρίστηκε ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου. Ο Πausanias που το πρόλαβε, έγραψε πως αν ο Δίας σηκωνόταν από τον θρόνο του, θα τρυπούσε την οροφή του ναού με το κεφάλι του. Μόνο το βάθρο πάνω στο οποίο είχε στηθεί, είχε ύψος 9,5 μέτρα και πλάτος 6,5.

Αναφέρεται ότι ο γλύπτης, πριν να παραδώσει το έργο του στους εργοδότες του, άνοιξε την πύλη του ναού κι άφησε τον κόσμο να μπει μέσα και να το δει. Κρυμμένος ο ίδιος πίσω από το βάθρο, άκουγε τις κριτικές των πολιτών και τις κατέγραφε. Μετά, ακολούθησε όποιες από τις παρατηρήσεις που κατέγραψε, έκρινε ότι ήταν σωστές.

Η παράδοση θέλει τον Φειδία, όταν τέλειωσε το άγαλμα, να σκαρφαλώνει ως το ύψος του κεφαλιού και να ζητά από τον θεό, αν ήταν ευχαριστημένος από το δημιούργημά του, να του δώσει ένα σημάδι. Τότε, έλεγαν, ένας κεραυνός πέρασε από άνοιγμα του ναού κι έπεσε στο δάπεδο σχηματίζοντας μια μεγάλη μαύρη κηλίδα. Οι Ηλείοι τοποθέτησαν πάνω στην κηλίδα αυτή μια υδρία.

Πεντακόσια χρόνια αργότερα, ο στωικός φιλόσοφος Επίκτητος (50 μ.Χ. – 120) συνιστούσε στους συγχρόνους του:

«Πάτε στην Ολυμπία να δείτε τον Δία του Φειδία. Είναι κρίμα να πεθάνει κάποιος χωρίς να το έχει δει ». Διαφορετική ήταν η άποψη των θεοσεβών αυτοκρατόρων του Βυζαντίου. Με τον Ιουστινιανό να δίνει την οριστική λύση, λιώνοντάς το.

Οι ερμηνευτές των χρησμών ν:

Ο Πίνδαρος περιγράφει το πώς η κόρη του Ευρώτα, Πιτάνη, απέκτησε από τον Ποσειδώνα την Ευάδνη. Και πως εκείνη γέννησε του Απόλλωνα τον Ίαμο. Μεγαλώνοντας, ο Ίαμος πήγε στον Αλφειό ποταμό, μπήκε ως τη μέση και ζήτησε από τους παππού και πατέρα του να του χαρίσουν κάτι χρήσιμο. Ο πατέρας τον διέταξε να πάει στην Ολυμπία. Εκεί, ο Ίαμος ανέβηκε στον λόφο Κρόνιο και στάθηκε. Ο Απόλλων του πρόσφερε το χάρισμα της μαντικής τέχνης και τη δυνατότητα να ακούει τη θεϊκή φωνή. Και τον διέταξε να κτίσει μαντείο κοντά στον βωμό του Δία, όταν θα ερχόταν ο Ηρακλής να καθιερώσει τους Ολυμπιακούς αγώνες.

Ο Ίαμος έγινε γενάρχης της οικογένειας των Ιαμιδών, της μιας από τρεις, των οποίων τα μέλη είχαν κληρονομικό δικαίωμα να ερμηνεύουν τους χρησμούς του Δία. Η δεύτερη οικογένεια της οποίας τα μέλη είχαν αυτό το προνόμιο, ήταν οι Κλυτιάδες. Ισχυρίζονταν ότι είναι παρακλάδι των Ιαμιδών με πρόγονό τους τον μάντη ήρωα Αμφιάραο. Η τρίτη οικογένεια ήταν των Τελλιαδών. Αγνοούμε ποια ήταν η καταγωγή τους. Εκείνο που ξέρουμε είναι ότι οι Σπαρτιάτες προσπαθούσαν να κολακέψουν τους Ιαμίδες αλλά όχι και τους Τελλιάδες:

Στα 480 π.Χ., ο Ιαμίδης Τεισαμενός και ο αδελφός του απέκτησαν δικαιώματα ισότιμου πολίτη της Σπάρτης. Αντίθετα, ο Τελλιάδης Ηγησίστρατος ήταν φυλακισμένος στη Σπάρτη. Μπόρεσε να δραπετεύσει κόβοντας το δεμένο με αλυσίδα πόδι του, έφτασε στην Τεγέα, έβαλε ένα ξύλινο πόδι και, θέλοντας να εκδικηθεί τους δεσμοφύλακές του, πέρασε στην περσική πλευρά. Πολέμησε στο πλάι τους στις Πλαταιές (479 π.Χ.). Οι Σπαρτιάτες τον έπιασαν αιχμάλωτο και τον θανάτωσαν.

Ένα χρόνο νωρίτερα κι αμέσως μετά τη μάχη των Θερμοπυλών (480 π.Χ.), όπως μαρτυρά ο Ηρόδοτος, κάποιοι φτωχοί από την Αρκαδία είχαν περάσει στις περσικές γραμμές, ζητώντας δουλειά. Τους έφεραν μπροστά στον μεγάλο βασιλιά Ξέρξη. Βρίσκονταν εκεί ο στρατηγός του Μαρδόνιος, ο αξιωματικός του Αρτάβανου, Τρινταταίχμης, και κάμποσοι άλλοι. Ένας Πέρσης ρώτησε, πού ήταν εκείνη τη στιγμή οι Έλληνες. Οι αυτόμολοι απάντησαν ότι εκείνο τον καιρό όλοι βρίσκονταν στην Ολυμπία, παρακολουθώντας «γυμνικούς και ιππικούς αγώνες».

«Ποιο είναι το βραβείο;» ρώτησε ο Ξέρξης. «Ένα στεφάνι ελιάς», απάντησαν. Αυθόρμητα, ο Τρινταταίχμης στράφηκε στον Μαρδόνιο και του είπε:

«Πω πω, Μαρδόνιε. Με ποιους μας έφερες να πολεμήσουμε; Με άντρες που δεν αγωνίζονται για το χρήμα αλλά μόνο για τη δόξα;».

Ο Ξέρξης τον κατηγόρησε ως δειλό.

Τα ολυμπιακά αγωνίσματα:

Οι πρώτες 13 Ολυμπιάδες είχαν ένα μόνο αγώνισμα, τον δρόμο ενός σταδίου (192 μ.). Από το 724 π.Χ., προστέθηκε και το αγώνισμα του δίαυλου (δύο στάδια ή 184 μ.): Οι αθλητές κάλυπταν την απόσταση του ενός σταδίου και ξαναγύριζαν τερματίζοντας στην αφετηρία. Από την επόμενη Ολυμπιάδα (720 π.Χ.) μπήκε και το αγώνισμα του δολιχου δρόμου ή ημιαντοχής (24 στάδια ή περίπου 4.610 μ.). Όποιος νικούσε και στους τρεις αγώνες δρόμου, ονομαζόταν τριαστής.

Ο ημεροδρόμος Αθηναίος Φειδιππίδης ήταν ένας από τους γνωστούς δρομείς στον δόλιχο. Το πασίγνωστο κατόρθωμά του όμως ήταν ότι κάλυψε τα πάνω από διακόσια χλμ. που χωρίζουν την Αθήνα από τη Σπάρτη σε δυο μόνο μέρες (τον έστειλαν οι Αθηναίοι το 490 π.Χ. να ζητήσει τη βοήθεια των Σπαρτιατών εναντίον των Περσών που είχαν βγει στον κάμπο του Μαραθώνα). Περίφημοι δολιχοδρόμοι ήταν και οι Αγέας από το Άργος (ολυμπιονίκης το 328 π.Χ.) και Δρύμος από την Επίδαυρο. Την ίδια μέρα της νίκης τους στην Ολυμπία, κάλυψαν τρέχοντας την απόσταση ως την πατρίδα τους για να αναγγείλουν τον θρίαμβό τους.

Από το 708 π.Χ., στα ολυμπιακά αγωνίσματα προστέθηκαν η πάλη και το πένταθλο (δρόμος ενός σταδίου, άλμα εις μήκος, δίσκος, ακόντιο, πάλη).

Για να ανακηρυχθεί κάποιος ολυμπιονίκης στο πένταθλο, έπρεπε να αναδειχθεί νικητής σε τρία τουλάχιστον από τα αθλήματα. Ολυμπιονίκης στην πάλη αναδεικνυόταν όποιος έριχνε τον αντίπαλό του στο έδαφος τρεις φορές καθώς το αγώνισμα απαιτούσε οι αθλητές να παλεύουν όρθιοι. Αναπτύχθηκαν δυο τεχνικές: Του συνδυασμού ταχύτητας, ευκινησίας και ευστοχίας που χαρακτήριζε κυρίως τους αθλητές του πένταθλου και της δύναμης που κυρίως χρησιμοποιούσαν οι μόνο παλαιστές. Η πρώτη τεχνική ήταν δημοφιλής στους Αθηναίους, η δεύτερη στους Σπαρτιάτες. Με τον Μίλωνα τον Κροτωνιάτη ονομαστό για τη

δύναμή του Ολυμπιονίκη, κυρίαρχο του αγώνισματος για 24 συναπτά χρόνια (540 – 516 π.Χ.). Κάποια φορά σήκωσε και περιέφερε στα χέρια του ένα ταύρο ζωντανό, μετά τον έσφαξε, τον έψησε και τον έφαγε μόνος του. Κάποια άλλη, σήκωσε τον ανδριάντα του και τον μετέφερε μόνος του στην Άλτι. Και κάποια τρίτη, στήθηκε όρθιος πάνω σε ένα δίσκο αλειμμένο με λάδι χωρίς κανένας από όσους προσπάθησαν να μπορέσει να τον μετακινήσει από εκεί. Το αγώνισμα της πάλης ήταν τόσο δημοφιλές ώστε συντηρούσε στρατιές επαγγελματιών παλαιστών, σωστών θηρίων σε όγκο και δύναμη.

Στα 688 π.Χ., εντάχθηκε το αγώνισμα της πυγμής. Τα μόνα κτυπήματα που επιτρέπονταν ήταν στο πρόσωπο και στο κεφάλι, ενώ οι λαβές και οι κλωτσιές απαγορεύονταν. Νικητής ήταν όποιος πετύχαινε νοκ άουτ ή αυτός του οποίου ο αντίπαλος εγκατέλειπε («απαγόρευε», σήκωνε το δάχτυλό του σε ένδειξη ότι αναγνωρίζει την ήττα του). Σε περίπτωση θανατηφόρας γροθιάς, ολυμπιονίκης αναδεικνυόταν ο νεκρός.

Δυο Ολυμπιάδες αργότερα (το 680 π.Χ.), προστέθηκε η αρματοδρομία τεθρίππου: Τέσσερα άλογα έσερναν δίτροχο άρμα που οδηγούσε ηνίοχος με νικητή όποιον τερμάτιζε πρώτος μετά από δώδεκα γύρους. Ολυμπιονίκης αναδεικνυόταν ο ιδιοκτήτης του τεθρίππου, ενώ ο ηνίοχος περιοριζόταν σε μια μάλλινη ταινία που έδενε γύρω από το μέτωπό του. Το αγώνισμα αυτό έφτασε κάποια στιγμή να είναι το πιο δημοφιλές με ανταγωνιστές βασιλιάδες, τυράννους και πάμπλουτους που ήταν σε θέση να συντηρούν άλογα και αναβάτες. Ο Αθηναίος Αλκιβιάδης συμμετείχε στην Ολυμπιάδα του 416 π.Χ. με επτά τέθριππα και πήρε τρεις νίκες. Το ότι ο ιδιοκτήτης ήταν ο νικητής επέτρεψε να βγουν Ολυμπιονίκες και γυναίκες.

Στα 648 π.Χ., εντάχθηκαν το παγκράτιο και η ιπποδρομία.

Το παγκράτιο ήταν συνδυασμός πυγμής και πάλης με τους αθλητές να συνεχίζουν να μάχονται ακόμα και όταν βρίσκονταν στο έδαφος. Νικητής αναδεικνυόταν εκείνος του οποίου ο αντίπαλος εγκατέλειπε.

Η ιπποδρομία διεξαγόταν με τον αναβάτη γυμνό, χωρίς σέλα και αναβολείς με μόνο τα γκέμια για να καθοδηγεί το άλογο κι ένα μαστίγιο ή ραβδί. Και στο αγώνισμα αυτό Ολυμπιονίκης αναδεικνυόταν ο ιδιοκτήτης του αλόγου, ενώ ο αναβάτης περιοριζόταν στην μάλλινη ταινία και τον μισθό του.

Στα 632 π.Χ. εντάχθηκαν τα δυο πρώτα αγωνίσματα παιδων: Δρόμος σταδίου και πάλη. Στα 628 π.Χ., προστέθηκε το πένταθλο παιδων αλλά καταργήθηκε την ίδια χρονιά. Η πυγμή παιδων εντάχθηκε στα 616 π.Χ.

Στα 520 π.Χ. προστέθηκε το αγώνισμα του οπλίτη δρόμου: Δίαυλος με τους δρομείς να τρέχουν φορώντας πλήρη πανοπλία (μετά τους περσικούς πολέμους, έτρεχαν χωρίς κράνος και κνημίδες).

Στα επόμενα χρόνια, νέα αγωνίσματα εντάχθηκαν στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών αγώνων:

Στα 500 π.Χ., η απήνη, αγώνας δρόμου με μουλάρια.

Στα 496 π.Χ., η κάλπη, αγώνας δρόμου με φοράδες. Απήνη και κάλπη καταργήθηκαν το 444.

Στα 408 π.Χ., η αρματοδρομία συνωριδων, δίτροχων αρμάτων που έσερναν δυο άλογα.

Στα 396 π.Χ., τα αγωνίσματα σαλπικτών και κηρύκων.

Στα 384 π.Χ., η αρματοδρομία τεθρίπων με πουλάρια.

Στα 256 π.Χ., η ιπποδρομία με πουλάρια.

Στα 200 π.Χ., το παγκράτιο παιδων.

Τα επόμενα «αγωνίσματα» ήταν αυτά που με το ζόρι καθιέρωσε ο Ρωμαίος αυτοκράτορας

Νέρων. Καταργήθηκαν με συνοπτικές διαδικασίες μόλις αυτός πέθανε.

Οι Ζάνες και η γενιά του Διαγόρα:

Η διοργανώτρια πόλη, Ήλις, βρισκόταν στη δυτική όχθη του Πηνειού, καμιά πενήντα χλμ. από την Ολυμπία, κοντά στη σημερινή Αμαλιάδα. Υπεύθυνη για την οργάνωση των αγώνων ήταν η Ολυμπιακή Βουλή, ενώ κριτές ήταν οι Ελλανοδικές, μέλη της αρμόδιας επιτροπής, δυο αρχικά, δέκα στη συνέχεια, δώδεκα έπειτα και, από το 348 π.Χ., πάλι δέκα. Εκλέγονταν με κλήρο ανάμεσα στους Ηλείους και είχαν απόλυτη εξουσία.

Απέρριπταν αθλητές που δεν είχαν τα κατάλληλα να αγωνιστούν προσόντα, απέκλειαν όσους υπέπιπταν σε παραπτώματα και τιμωρούσαν με πρόστιμα ή και με δημόσια μαστίγωση τους παραβάτες των κανονισμών. Παραβάσεις ήταν η αργοπορημένη προσέλευση, η μη υπακοή στις εντολές, η μη τήρηση των κανονισμών διεξαγωγής των αθλημάτων και η δωροδοκία είτε για να αφεθεί αθλητής να νικηθεί είτε για ευνοϊκή μεταχείριση.

Σε περίπτωση δωροδοκίας, έπεφτε τόσο βαρύ πρόστιμο στον αθλητή και στην πόλη του, ώστε με τα χρήματα που εισπράττονταν, ανεγείρονταν αγάλματα του Δία, οι Ζάνες (από τον πληθυντικό της λέξης Ζευς) πάνω σε ειδικά βάθρα. Βρέθηκαν 17 βάθρα Ζανών που σημαίνει ότι τόσες δωροδοκίες τιμωρήθηκαν στα 1169 χρόνια που κράτησαν οι Ολυμπιάδες. Πρώτο κρούσμα δωροδοκίας αποκαλύφθηκε το 388 π.Χ. Το επόμενο, μετά από 56 χρόνια (το 332 π.Χ.). Η δυσφήμιση του αθλητή αλλά και της πόλης την οποία εκπροσωπούσε και το στίγμα της «πλαστής νίκης» απέτρεπαν την απόπειρα δωροδοκίας παρ' όλο που ο δεκάσμος για τους αρχαίους Έλληνες ήταν σε πολλές περιπτώσεις τρόπος ζωής.

Έφεση κατά μιας απόφασης των Ελλανοδικών (των οποίων το σκεπτικό απαγορευόταν να γνωστοποιηθεί) επιτρεπόταν μόνο στην Βουλή της Ήλιδας. Στη συντριπτική πλειοψηφία τους όμως, οι αποφάσεις γίνονταν αποδεκτές. Οι Ελλανοδικές ήταν αναγνωρισμένα αμερόληπτοι και αδέκαστοι.

Οι αθλητές ήταν υποχρεωμένοι να αποδείξουν την ελληνικότητά τους και το ότι είχαν κάνει τουλάχιστο δεκάμηνη προετοιμασία (προπόνηση). Η συμμετοχή των Ρωμαίων αργότερα είχε δικαιολογηθεί με την εξήγηση ότι ήταν απόγονοι Ελλήνων (Αρκάδων). Στην περιοχή, οι αθλητές έπρεπε να φτάσουν ένα μήνα πριν από την έναρξη των αγώνων. Τους συνόδευαν οι γυμναστές ή, των παιδών, οι πατέρες ή μεγαλύτερα αδέρφια. Στον μήνα αυτό, διδάσκονταν τους κανονισμούς των αθλημάτων, παρακολουθούσαν αγώνες κι έμεναν σε ιδιαίτερο κτίριο της Ήλιδας. Η δήλωση συμμετοχής γινόταν ένα χρόνο πριν και καταγραφόταν σε ειδικές λίστες.

Λίγο πριν από την έναρξη, Έλλανοδικες, γυμναστές και αθλητές μεταφέρονταν στην Ολυμπία, ενώ στην περιοχή κατέφθαναν οι θεωροί (εκπρόσωποι πόλεων για τους οποίους υπήρχαν τιμητικές θέσεις επισήμων) και τα πλήθη των θεατών. Θεατές μπορούσαν να είναι μόνο οι άνδρες, Έλληνες ή βάρβαροι, και η ιέρεια της Δήμητρας Χαμύνης. Ο νόμος όριζε ότι, αν συλλαμβανόταν παντρεμένη γυναίκα να παρακολουθεί τα αγωνίσματα, καταδικαζόταν σε θάνατο με γκρέμισμα από το Τυπαίο όρος. Μοναδική γυναίκα που παραβίασε αυτόν τον νόμο αναφέρεται η Καλλιπάτειρα, κόρη του Ολυμπιονίκη Διαγόρα, από τη Ρόδο. Μεταμφιέστηκε σε γυμναστή για να συμπαρασταθεί και παρακολουθήσει τον γιο της, Πεισίροδο, που μετείχε στο αγώνισμα της πυγμής παιδών. Όταν ο νεαρός νίκησε, η Καλλιπάτειρα έτρεξε κοντά του αλλά κάπου πιάστηκε ο χιτώνας της και την πρόδωσε καθώς αποκαλύφθηκε το σώμα της. Την συνέλαβαν αμέσως.

Ο ποιητής Λορέντζος Μαβίλης αναπαράστησε με τη φαντασία του τη «δίκη»:

«Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πώς μπήκες;

Γυναίκες διώχνει μια συνήθεια αρχαία

εδώθε». - «Έχω ένα ανίψι, τον Ευκλέα,

τρία αδέρφια, γιο, πατέρα Ολυμπιονικές°

να με αφήσετε πρέπει, Ελλανοδικες,

και γω να καμαρώνω μες στα ωραία

κορμιά, που για το αγρίλι του Ηρακλέα

παλεύουν, θιαμαστές ψυχές αντρίκιες.

Με τις άλλες γυναίκες δεν είμαι όμοια^ο

στον αιώνα το σόι μου θα φαντάζει

με της αντρειάς τα αμάραντα προνόμια.

Με μάλαμα γραμμένος το δοξάζει

σε αστραφτερό κατεβατό μαρμάρου

ύμνος χρυσός του αθάνατου Πινδάρου».

Τη συχώρησαν, κυρίως από σεβασμό στη μνήμη του πατέρα της, Διαγόρα, πολυολυμπιονίκη του Ε΄ αιώνα που είχε αναδειχθεί νικητής στην πυγμή και «ακονιτί» (χωρίς να σκονιστεί, άνευ αγώνος καθώς ο αντίπαλός του στον τελικό θεώρησε μάταιο να αγωνιστεί μαζί του). Ο ίδιος αυτός Διαγόρας είχε αφήσει την τελευταία του πνοή στην Ολυμπία. Είχε πια αποσυρθεί από τις παλαίστρες, όταν τα παιδιά του, Ακουσίλαος και Δαμάγητος, δήλωσαν συμμετοχή στους αγώνες. Αν και γέρος, πήγε στην Ολυμπία να τους δει να αγωνίζονται. Νίκησαν. Την ημέρα της απονομής των στεφάνων, ο Διαγόρας δεν μπορούσε να πνίξει τη συγκίνησή του και δάκρυα κύλησαν στο πρόσωπό του. Αυθόρμητα οι γιοι του έτρεξαν και τον σήκωσαν από το κάθισμα, του φόρεσαν τα στεφάνια τους, τον έβαλαν στους ώμους τους και τον περιέφεραν στο στάδιο ενώ όρθιοι οι θεατές τον χειροκροτούσαν. Όταν η τιμητική περιφορά περνούσε μπροστά από τα θεωρεία των Σπαρτιατών, ένας τού φώναξε:

«Κάθθανε, Διαγόρα, ουκ ες Όλυμπον αναβήση» («Πέθανε, Διαγόρα, δεν θα ανέβεις στον Όλυμπο», που σήμαινε ότι δεν είχε να περιμένει μεγαλύτερη τιμή).

Πέθανε στ' αλήθεια εκείνη τη στιγμή, πάνω στον πιο μεγάλο θρίαμβό του.

Προς την παρακμή:

Οι Ολυμπιακοί αγώνες ήταν τόπος επίσημης παρουσίας και κρίσης. Η μεγαλύτερη τιμή που ο νικητής της ναυμαχίας Σαλαμίνας (480 π.Χ.), Θεμιστοκλής, θεωρούσε ότι του είχε γίνει, ήταν όταν το 476 π.Χ. μπήκε στο στάδιο, ενώ είχαν ήδη αρχίσει οι αγώνες. Οι θεατές σηκώθηκαν όρθιοι και άρχισαν να τον χειροκροτούν. Ο ιστορικός Ηρόδοτος διάβασε αποσπάσματα από την Ιστορία του για να διαπιστώσει αν τα γραπτά του ενδιέφεραν. Ανάμεσα σε εκείνους που συγκινήθηκαν ήταν και ο νεαρός τότε Θουκυδίδης.

Μετά τη νίκη του στη Χαιρώνεια (338 π.Χ.), ο βασιλιάς Φίλιππος των Μακεδόνων ξεκίνησε να κτίζει στην Άλτι ένα μεγαλοπρεπές κτίριο, αφιέρωμα στους θεούς. Το ολοκλήρωσε ο Μέγας Αλέξανδρος που το ονόμασε Φιλιππείο. Στο εσωτερικό και σε μαρμάρινο βάθρο, έστησε ο Αλέξανδρος χρυσελεφάντινα αγάλματα του πατέρα του, του ίδιου και συγγενών, έργα όλα του περίφημου γλύπτη της εποχής, Λεωχάρη.

Μετά τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, οι αγώνες ξέπεσαν. Στα χρόνια του αυτοκράτορα Νέρωνα, έγιναν πανηγύρι. Ο ίδιος βγήκε ολυμπιονίκης σε όλα τα αθλήματα, πρόσθεσε νέα «αγωνίσματα» (ραψωδίας, κιθάρας, τραγουδιού κ.ά. που καταργήθηκαν αμέσως μετά τον θάνατό του) κι επειδή βαρέθηκε να περιμένει τέσσερα χρόνια, διέταξε οι αγώνες να γίνουν στα δύο (67 μ.Χ.). Η «Ολυμπιάδα» αυτή δεν μέτρησε.

Η πρώτη επιδρομή βαρβάρων στην περιοχή σημειώθηκε στα 267 μ.Χ. Η καταστροφή που επέφεραν ήταν καταλυτική. Τα επόμενα χρόνια, το ιερό υπολειτουργούσε. Στα 303, έγινε προσπάθεια επισκευής του. Ο κατήφορος όμως ήταν αδύνατο να ανακοπεί, πολύ περισσότερο που οι αθλητικοί αγώνες ταυτίζονταν με την ειδωλολατρία και επέσειαν την οργή των αυτοκρατόρων που πια έβρισκαν χριστιανικές μόνο τις ιπποδρομίες.

Οι τελευταίοι αγώνες έγιναν το 393 μ.Χ. Την επόμενη χρονιά καταργήθηκαν με διάταγμα του αυτοκράτορα Θεοδοσίου. Με διαταγή του αυτοκράτορα Θεοδοσίου Β', πυρπολήθηκε στα 420 ο ναός του Δία. Η περιοχή εγκαταλείφθηκε. Οι μετέπειτα σεισμοί και οι προσχώσεις των ποταμών την εξαφάνισαν. Αποκαλύφθηκε πάλι, μετά τις πρώτες ανασκαφές που ξεκίνησαν εκεί στα 1829 από τους Γάλλους. Από το 1875, την αρχαιολογική έρευνα στην περιοχή ανέλαβε το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο.

Από το 1936, στον τόπο γίνεται κάθε τέσσερα χρόνια η τελετή της αφής της ολυμπιακής φλόγας, την οποία μεταφέρουν λαμπαδηδρόμοι ως την πόλη που κάθε φορά αναλαμβάνει τη διοργάνωση των αγώνων. Οι αγώνες ξεκινούν με την άφιξη της φλόγας και την αφή της στο στάδιο των αγωνισμάτων στίβου. Με τη λήξη των αγώνων, η ολυμπιακή φλόγα σβήνει για να ανάψει πάλι μετά από τέσσερα χρόνια.

Το αληθινό πνεύμα των Ολυμπιακών αγώνων που έκαναν πράξη το «νους υγιής εν σώματι υγιεί» των αρχαίων, περιέγραψε γλαφυρά ο Κωστής Παλαμάς στο ποίημα του «Ο Ολυμπιακός Ύμνος» που μελοποιήθηκε και ψάλλεται σε κάθε ευκαιρία:

Αρχαίο πνεύμ' αθάνατο, αγνέ πατέρα

του ωραίου, του μεγάλου και τ' αληθινού,

κατέβα, φανερώσου κι άστραψ' εδώ πέρα,

στη δόξα της δικής σου γης και τ' ουρανού.

Στο δρόμο και στο πάλεμα και στο λιθάρι,

στων ευγενών Αγώνων λάμψε την ορμή,

και με το αμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι

και σιδερένιο πλάσε κι άξιο το κορμό.

Κάμποι, βουνά και πέλαγα φέγγουν μαζί σου

σαν ένας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,

και τρέχει στο ναό εδώ προσκυνητής σου,

Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατο, κάθε λαός.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 19.7.2011)